

10. 2012 год смертельно опасен для карманов украинцев. — Глобалист. Новости экономики и политики. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.globalist.org.ua.

11. Корпорации, которые правят миром. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.rb.ru/topstory/economics/2011/08/15/173030.html>.

12. Дж. Сорос. Кризис мирового капитализма / Дж. Сорос. — М. : Инфра-М, 1999. — 197 с.

Стаття надійшла до редакції: 18.01.2012 р.

УДК 657.6

О.В. Кот, канд. екон. наук,
старший викладач кафедри банківської справи,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТИ ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены этапы проведения внешнего аудита деятельности кредитных союзов. Определены наиболее типичные ошибки, возникающие при осуществлении операций кредитными союзами, на которые следует обратить первоочередное внимание аудиторю. Даны предложения относительно содержания аудиторского заключения и отчета аудитора.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: кредитный союз, финансовая отчетность, этапы аудита, отчет аудитора, аудиторское заключение.

ABSTRACT. Considered the stages of the external audit of credit unions. Determined the most common errors that arise in credit union's transactions, which should pay priority attention to the auditor. Provided suggestions on the content of the auditor's report and auditor's conclusion.

KEY WORDS: credit union, financial reporting, audit steps, auditor's report, auditor's conclusion.

АНОТАЦІЯ. Розглянуто етапи проведення зовнішнього аудиту діяльності кредитних спілок. Визначено найтипівіші помилки, що виникають при здійсненні операцій кредитними спілками, на які слід звернути першочергову увагу аудиторю. Надано пропозиції щодо змісту аудиторського висновку та звіту аудитора.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кредитна спілка, фінансова звітність, етапи аудиту, звіт аудитора, аудиторський висновок.

Зовнішній аудит як вид незалежного фінансового контролю є важливою функцією управління кредитними спілками, бо слугує

цілям перевірки правильності дій. Його основною метою є з'ясування, чи всі можливі засоби були використані для виконання управлінського рішення, чи всі умови створені для його реалізації, чи є помилки і недоліки, та які шляхи їх усунення. Стає зрозумілим, що аудит як елемент управління відіграє суттєву роль у забезпеченні функціонування кредитних спілок. Сьогодні роль аудиту як функції управління є особливо значною, бо створюються і активно використовуються ринкові механізми управління економікою, а це, в свою чергу, потребує відповідного підходу до управлінської діяльності.

Зовнішній аудит діяльності кредитних спілок є систематичною діяльністю, під час якої отримуються дані про дії та події, що оцінюються, та встановлюється рівень їх об'єктивності і відповідності чинному законодавству [1], затвердженим нормативам [2, 3]. Проводити аудит кредитних спілок можуть незалежні особи (аудитори), які виконують свої обов'язки індивідуально, займаючись приватною практикою на основі одержаних ліцензій, та аудиторські фірми, тобто організації, які мають ліцензію на право здійснення аудиторської діяльності та займаються виключно наданням аудиторських послуг.

Найвагоміші дослідження питань аудиту в кредитних установах здійснили такі українські вчені, як Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, М. Т. Білуха, Л. М. Кіндрацька, О. С. Полетаєва, Н. П. Шульга, проте особливості аудиту діяльності кредитних спілок залишилися поза увагою науковців, а тому потребують додаткового вивчення. Отже, метою дослідження є розробка методичних рекомендацій проведення аудиту діяльності кредитної спілки як одного із шляхів поліпшення їх фінансової стійкості.

Сьогодні, в умовах фінансової кризи, спостерігається погіршення фінансового стану кредитних спілок, що виражається у суттєвому зниженні їх показників платоспроможності та ліквідності. В такій ситуації саме зовнішній аудит може зарадити ряду проблем кредитних спілок, адже високоякісний професійний аудит — це надання практичної допомоги керівництву й економічним службам спілки щодо ведення справ і управління її фінансами, а також щодо налагодження бухгалтерського (фінансового) і управлінського обліку, надання різних консультацій.

Учені розрізняють наступні види аудиту: фінансовий аудит (перевірка правильності, достовірності, точності бухгалтерського обліку та фінансової звітності); аудит діяльності (під діяльністю розуміють

усі операції, які здійснює установа); аудит відповідності (аналіз діяльності суб'єкта господарювання на предмет виконання законів, дотримання інструкцій і нормативів контролюючих органів) [2, 3]. Проте закон України «Про аудиторську діяльність» дає більш вузьке тлумачення аудиту: «аудит — перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах і відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів» [4]. Аудит може проводитися з ініціативи суб'єктів господарювання (добровільний аудит), а також у випадках, передбачених законом (обов'язковий аудит). Так, наприклад, річна фінансова звітність кредитної спілки та річні звітні дані, які подаються до Держфінпослуг, підлягають обов'язковому зовнішньому аудиту згідно з вимогами Закону України «Про кредитні спілки». Достовірність і повнота річної звітності кредитної спілки повинна бути підтверджена незалежним аудитором (аудиторською фірмою), після чого аудиторський висновок подається Держфінпослуг і представляється загальним зборам кредитної спілки.

Розглянемо основні етапи зовнішнього аудиту діяльності кредитної спілки.

Етап 1. Перевірка правильності складання балансу: дані статей балансу на початок звітного фінансового року повинні відповідати даним балансу на кінець попереднього фінансового року. При зміні вступного балансу на початок року у порівнянні зі звітним за попередній рік у примітках мають бути наведені роз'яснення; дані заключного балансу мають відповідати залишкам за рахунками синтетичного та аналітичного обліку, записів у Головній книзі, журналах, відомостях та інших реєстрах бухгалтерського обліку на кінець звітного року.

Етап 2. Перевірка узгодженості показників форм річної фінансової звітності. Наприклад, у звітних даних «Про фінансову діяльність кредитної спілки» графа 4 рядка 092 є складником суми значень графи 3 рядка 300 «Звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки» та графи 5 рядка 112 «Звітні дані про фінансову діяльність кредитної спілки»; у звітних даних «Про фінансову діяльність кредитної спілки» дані граф 3 та 6 рядка 110 мають дорівнювати даним граф 3 та 4 рядка 300 звітних даних «Про склад активів та пасивів кредитної спілки»; у звітних даних «Про

фінансову діяльність кредитної спілки» дані графи 4 рядка 110 мають дорівнювати даним графи 4 рядка 320 звітних даних «Про доходи та витрати кредитної спілки». Під час перевірки звітних даних «Про склад активів та пасивів кредитної спілки» необхідно звернути увагу на таке: дані рядка 030 графи 6 повинні відповідати даним графи 7 рядка 020 «Розрахунку необхідної суми резерву покриття втрат від неповернених кредитів кредитної спілки»; дані рядка 110 повинні відповідати даним рядка 060 «Розрахунку необхідної суми резерву покриття втрат від неповернених кредитів кредитної спілки» та даним рядка 050 «Звітних даних про фінансову діяльність кредитної спілки»; рядок 160 повинен завжди дорівнювати рядку 340, а саме, активи мають дорівнювати пасивам; рядок 231 є складовою частиною рядка 230, тому значення рядка 230 не може бути меншим за суму рядка 231; нараховані, але не сплачені проценти за кредитами в активах не відображаються. При перевірці заповнення звітних даних «Загальна інформація про кредитну спілку» в рядку «Код реєстрації в Державному реєстрі фінансових установ» має бути вказаний восьмизначний реєстраційний номер, за яким кредитна спілка внесена до Державного реєстру фінансових установ (наприклад — 14100072), а у рядку «Платіжна система, членом якої є кредитна спілка» має стояти прочерк, оскільки в Україні поки ще відсутня платіжна система, в якій кредитна спілка виступає як її член.

Етап 3. Перевірка Головної книги або іншого аналогічного реєстру бухгалтерського обліку: перевіряється відповідність залишків за Головною книгою сумам, вказаним у балансі та інших формах звітності; складається альтернативний баланс.

Етап 4. Перевірка відповідності оборотів і залишків по всіх журналах і відомостях синтетичного обліку з даними Головної книги.

Етап 5. Перевірка правильності відображення в обліку операцій кредитної спілки, виявлення порушень та недоліків. Найтипівшими помилками при здійсненні *операцій з капіталом* можна назвати: надходження вступних внесків за рахунок внесення членами основних засобів; неповернення обов'язкового пайового внеску при виході члена з кредитної спілки; повернення вступних внесків членам при їх виході з кредитної спілки; розподіл доходу на обов'язкові пайові внески без відповідного рішення загальних зборів до закінчення фінансового року; виплата доходів на пайові внески без утримання податку (такі доходи оподатковуються за ставкою 5 % згідно з пп. 170.12 та 167.2 Податкового кодексу Ук-

раїни) та ін. Найбільш типовими помилками при здійсненні *операцій з внесками (вкладами) на депозитні рахунки* є: повернення довгострокових депозитів без переведення їх на рахунки поточних зобов'язань; відсутність нарахованих відсотків на депозит, який після закінчення терміну було перенесено на поточний рахунок; неправильно розрахована сума відсотків на депозит за умови його дострокового закриття; неправильне нарахування відсотків за депозитами у випадку зміни фактичної кількості днів у календарному році (високосний рік) та ін. При здійсненні *операцій з кредитування* найчастіше виникають наступні помилки: відсутність додаткових угод на пролонгацію кредиту; несвоєчасне відображення в обліку прострочених позичок; несвоєчасне віднесення безнадійних кредитів на окремий 378 рахунок «Розрахунки за безнадійними кредитами»; неправильне нарахування відсотків за кредитами у випадку зміни відсоткової ставки або зміни фактичної кількості днів у календарному році (високосний рік); відсутність або недостатній розмір резерву забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів; відсутність обліку заставних угод на позабалансових рахунках та ін. Під час перевірки облікової інформації щодо *доходів* аудитор повинен звернути увагу на такі аспекти: чи нараховує кредитна спілка відсотки за кредитами на останній день кожного місяця; чи відображені доходи у звітних даних «Про доходи та витрати кредитної спілки» за касовим методом (виключно отримані доходи); чи правильно розрахована середньозважена відсоткова ставка за кредитами у звітних даних «Про кредитну діяльність кредитної спілки». Розрахунок середньозваженої відсоткової ставки здійснюється виходячи з річної відсоткової ставки за формулою:

$$i = \frac{i_1 \cdot K_1 + i_2 \cdot K_2 + \dots + i_n \cdot K_n}{K_1 + K_2 + \dots + K_n},$$

де i — річні відсоткові ставки за кредитами; K — суми залишку за кредитами на кінець звітного періоду. Під час перевірки облікової інформації щодо *витрат*, аудитор повинен встановити: чи нараховує кредитна спілка відсотки за депозитами на останній день кожного місяця; чи відображені витрати у звітних даних «Про доходи та витрати кредитної спілки» за методом нарахування; правильність віднесення витрат на благодійну діяльність.

По закінченню аудиторської перевірки аудитор складає два підсумкових документи: аудиторський висновок і звіт про результати аудиторської перевірки. *Аудиторський висновок* призначений для широкого кола користувачів, його оприлюднення є свідченням того, що річна фінансова звітність кредитної спілки як у цілому, так і в усіх частинах відповідає чинному законодавству України, правилам ведення бухгалтерського обліку і є достовірним. Аудиторський висновок за результатом обов'язкового зовнішнього аудиту річної фінансової звітності та річних звітних даних кредитної спілки складається згідно з вимогами чинного законодавства України, міжнародних стандартів аудиту (МСА 700, МСА 800, МСЗО 2400), а також з урахуванням рекомендацій Держфінпослуг [5]. В аудиторському висновок за наслідками проведення аудиту річної фінансової звітності має міститися чітко сформульована думка аудитора з приводу того, чи фінансові звіти розкривають інформацію та відображають (або подають достовірно, в усіх суттєвих аспектах) фінансовий стан кредитної спілки, а також результат її діяльності, рух власного капіталу та рух грошових коштів згідно із застосовуваною концептуальною основою фінансової звітності. В аудиторському висновок за наслідками проведення аудиту річних звітних даних кредитної спілки має міститися думка аудитора щодо відповідності кожної складової частини річних звітних даних вимогам Держфінпослуг.

Одночасно зі складанням аудиторського висновок, аудитор (аудиторська фірма) готує і подає замовнику (керівництву кредитної спілки) *аудиторський звіт* у письмовій формі. Міжнародні стандарти аудиту не встановлюють спеціальних вимог щодо змісту та структури аудиторського звіту. Звіт аудитора перед замовником складають у довільній формі. Його розділи, зміст, кількість додатків не регламентують — кожна аудиторська фірма (аудитор) вибирає зручні для себе і клієнта форми подання інформації. Основна мета аудиторського звіту — надати практичну допомогу керівництву й економічним службам кредитної спілки щодо ведення справ і управління її фінансами, а також щодо налагодження бухгалтерського (фінансового) і управлінського обліку. В аудиторському звіті обов'язково називаються всі виявлені помилки у роботі та фінансових звітах та обов'язково надається їх характеристика щодо суттєвості, а у підсумку надаються рекомендації щодо можливого виправлення виявлених помилок.

Таким чином, запропоновані методичні рекомендації дозволять підвищити якість зовнішнього аудиту діяльності кредитних спілок і сприятимуть їх успішному розвитку на фінансовому ринку України.

Література

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» 22 квітня 1993 року № 3125-ХП, зі змінами.
2. Положення про фінансові нормативи діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок: Затв. розпорядженням Держфінпослуг від 16.01.2004 року № 7, зі змінами.
3. Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: Затв. розпорядженням Держфінпослуг від 25.12.2003 року № 177, зі змінами.
4. Закон України «Про аудиторську діяльність» 22 квітня 1993 року № 3125-ХП, зі змінами.
5. Методичні рекомендації щодо формату аудиторського висновку за наслідками проведення аудиту річної фінансової звітності та річних звітних даних кредитної спілки та об'єднаної кредитної спілки : Затв. розпорядженням Держфінпослуг від 27.12.2005 року № 5202 (є редакції від 12.10.2006 р. № 6314).

Стаття надійшла до редакції: 05.12.2011 р.

УДК 368.11(477)

Т.Д. Кривошлик, канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХУВАННЯ МАЙНА ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

АННОТАЦИЯ. Раскрыты отдельные теоретические аспекты сущности страхования имущества граждан и сформулировано определение этого понятия. Исследовано современное состояние и тенденции страхования имущества граждан в Украине, а также определены основные причины, сдерживающие его развитие.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: страхование, страхование имущества граждан, рынок страховых услуг, виды страхования.

ABSTRACT. Some theoretical aspects about the nature of property insurance of individual were disclosed and the definition of this concept was formed. The current state and trends of individuals' property insurance in Ukraine was investigated and the main reasons that hinder its development were found.